

KÖZMŰVELŐDÉS

Felelős szerkesztő: Wagner Sándor.

A lap szellemi részét illető cikkek a szerkesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénztári-, az esetleges reklám-cikkek pedig a kiadóhivatalnak (Papp György) küldendők.

Megjelenik minden vasárnap.

Az előfizetés díjai:

Egész évre	— — — — —	8 Kor
Félévre	— — — — —	4 -
Negyedévre	— — — — —	2 -
— Hirdetések díjszabás szerint. —		

Császka György

kalocsai érsek

1826. dec. 4. — 1904. aug. 11.

Anyaszentegyházunknak egyik szilárd oszlopa dűlt ki. A magyar keresztény világra, Kalocsára, az ősi érseki székhelyre mély gyászba borult. Császka György bácsi és kalocsai érsek, egyházmegyénk metropolitája tegnap délután öt óra és harminc perckor, a hetvennyolc éves arany-misézés főpap, az ország szívében Budapesten, a hová megrongált egészségének helyreállítására céljából utazott alig néhány hónapig tartó betegség után az örök hazába a pástorok Főpásztorához visszaköltözött.

Harangok szomorú zúgása fűt végig e hazán, százezrek imádsága találkozik a kalocsai nagy halott koszorus ravatalánál. Az egész Magyarország vallás és nemzeti különbség nélkül rója le ma a kegyelet adóját.

A magyar püspöki kart, melynek a megboldogult nesztora, az ősi idők díszje és virága vala, — egyházmegyénket, mely fenkölt szellemű érseket a Szcitovszkyak és Simorok tanítványát siratja az elhunytban, váratlanul ért ezen szomorú csapás és azért alig találunk szavakat, mely fájdalomaink kifejezésére.

Tegnapelőtt még csak meghülésről panaszkodott és orvosai aggódó szeretetének tanácsára ágyba kellett feküdnie. A kor azonban a hosszú

évek munkája és a főpásztori nehéz gondoktól megviselt öregtesten gyorsan szaladt előre, — a meghülésből tüdőgyulladás lett, a tüdőgyulladás rohamosan fejlődött s rombolt és hamar megszabadította az Úr önzetlen sáfárát a földi számadástól, a szenvedések és keresztetek viselésétől, melyeket ebben az életben az Úr Jézusért, — kinek feszületét a haláltusában is kezében tartotta — annyi örömmel és lelkedéssel hordozott. Visszatért az örök hazába, hogy ott vegye át az aktákat, — melyek áldozatos szívéből és erényeiről tesznek mellette tanubizonyságot.

Csendesen és észrevétlenül jött érte a halál, — mert csendesen szokott eljönni az ember Fia — és azt a napot vagy órát senki sem tudja, a mennyei angyalok sem, hanem csak az Atya* — mint a hogy csendes és zajtalan volt az üdvözült léleknek földi mukálgodása.

*

 Az immár Istenben boldogult érsek nevét átadjuk a történelemnek, mely az örökre maradandó emlékü intézmények és nagy alkotások révén már is az ő kalocsai érseki széken történelmi jelentőségüvé változott. — Élete lefolyásáról, betegségéről és utolsó perceiről a következőkben számolunk be.

* Márk. 13. 32.

Császka György élettrajza.

Dr. Császka György kalocsai érsek 1826. december 4-én Nyitra-Szerdahelyen született. Unokatestvére volt Samassa József egri érseknek. Édes anyjuk nővérek voltak, kik azt a fogadalmat tették, hogy elsőszülött fiúkat az egyház szolgálatára szentelik. Császka György Nyitra-n kezdte iskoláit. Tatan és Esztergomban folytatta és itt Rudnay hercegprímás a kitünő tanulót fölvette a növendékpapok közé. Császka György a papi pályára lépven két évet töltött a pozsonyi Emericianumban, majd Nagyszombatba ment a teológiai tanfolyamra. Előjárói azonban csakhamar Bécsbe, a Pázmáneumba küldötték az egyházmegye jeles növendékét. Ezen főiskolában végezte tanulmányait és 1850. szeptember 21-én áldozó pappá szenteltetett. Ezzel megnyitott előtte fenyves egyházi pályája, mely Magyarország második főpapi székébe juttatta.

Mint fiatal áldozó pap, már 1851-ben a nagyszombati konviktus prefektusa lett és az érseki főgimnáziumhoz kinevezetett a mennyiségtan és fizika tanárának. Tanár korában magyar nyelvű mennyiségtani kézikönyv jelent meg tőle. Első nyomtatott munkája még kispap korában látott napvilágot. Ez egy pályadíjjal jutalmazott pályamű volt a dohányzás ellen. Mint többször trefásan megjegyezte, biz ő akkor vizet prédikált és bort ivott, mert egész életén keresztül erős dohányos maradt. Bár mindig szeretett volna a dohányzástól megszokni. De sehogya se ment.

A fiatal tanárt és prefektust előjárói 1851-ben részben tapasztalatának gyarapítása végett, részben a gyermekszemináriumok tanulmányozása céljából külföldre

küldték. Ekkor bejárta az osztrák tartományokat és Felső-Olaszországot és tapasztalatairól tanulságos jelentést írt.

Az egyházkormányzásokhoz 1853-ban hívatott meg, midőn a nagyszombati szentszék jegyzőjévé és érsekhelytartói levéltárnokká nevezték ki. Ebben a hivatalában csakhamar előlépett; már 1856-ban érsekhelynöki titkár lett és a nagyszombati vikárius oldala mellett nagy gyakorlatot szerzett az egyházmegyei ügyek intézése körül. Ezért őt midőn 1864-ben a primási irodaigazgatói állás megüresedett, Scitovszky János hercegprimás Császká Györgyöt nevezte ki erre a fontos állásra. Érdekes fordulata a sorsnak, hogy Scitovszky hercegprimásnak Haynald Lajos volt az első irodaigazgatója, Császka pedig az utolsó, a ki aztán Haynaldot követte az érseki széken.

Scitovszky halála után Simor János alatt is Császka maradt a hercegprimási iroda vezetője és ezt az állást Simor kérésére, ki nagyon szerette munkás, szorgalmas és feltétlenül megbízható igazgatóját, Császka megtartotta akkor is, midőn 1870-ben esztergomi kanonok és apát lett.

Midőn 1873-ban Samassa József szepesi püspök az egri érseki széket elfoglalta, a következő év február 27-én Császka Györgyöt nevezték ki szepesi püspöknek, kit június 15-én a pápa abban a konzisztóriumban prekonizált, melyen Simor János átvette a bíbornoki kalapot. Ugyancsak július 19-én Esztergomban Simor szentelte fel Császka Györgyöt szepesi püspökké, ki szeptember 2-án foglalta el a szepesi püspői széket és 17 esztendeig kormányozta ezt a Szepes-Liptó-, Árva megyékre terjedő egyházmegyet.

Nevéhez számos alkotás és alapítvány fűződik. Különösen a népiskolát és leánynevelő-intézeteket támogatta nagy bőkezűséggel. Maga is három leánynevelő-intézetet és egy árvaházat létesített Szepességben. Az ősrégi szepeshelyi székesegyházat tetemes költséggel restauráltatta. Szepesi püspöksége alatt közel három milliókorról fordított jótékonyasági és közéleti célokra. Érde meliért a király 1882-ben belső titkos tanácsosi méltósággal és 1887-ben az elsőosztályú vaskoronarenddel tüntette ki.

TÁRCA.

Mária a kath. költészetben és a modern költés.

Keresztény újságírók, esztétikusok, kritikusok mindent összevéve már a költészetről. Hanem sajnós — valljuk meg az igazat őszintén, — mintha talán csak meghűlt volna a jelen nemzedék hite, vagy nem nyújtana elég anyagot ez a bő tanulmányozásra, onnan hallunk legkevésbé hangokat, mely a nemzetnek jobb napjaiban mindene, balsorsában segítője, elhagyatottságában vigasztalója, istápolója, az élet körülményei között részese, úgyszólván édes anyja, nevelője és felemelője volt, a Mária költészetből.

Magyarország Mária országa. Szent István első apostoli királyunk édes hazánkat a Boldogságos Szűz anyai pártfogásába, oltalmába ajánlotta, mialtal a századokra nyúló kölcsönös bizalom és szeretet magvát ültette el a nemzet és a szent Szűz között. Éz a nép évkönyveinkben Mária népe, az ország Mária országa, ha szükségbe jut, mint pátronájához hozzá folyamodott segítségért és a szent Szűz közbenjárása folytán a kegyelmeknek, a szeretetnek és jótéteményeknek szakadatlan láncolata következett a nemzetre. A nagy király halála után röviddel Mária a magyarnak mindene lesz. A nemzet Istén választott népének hiszi magát s a magyar korona, mint az isteni pártfogás; királyi jog és

Haynald halála után 1891. október 27-én neveztetett ki kalocsai érsekké és főpapi széket 1892. február 17-én foglalta el nagy kiterjedésű főegyházmegyeje és papsága fényes ünneplése közepett. A nap emlékére 80 ezer koronás alapítványt tett. Tizenkétéves kormányzása alatt főként a lelképásztorkodás emelésére fordította gondját. Számos templomot újonnan építtetett, többet kijavított, kifestetett. Az 1896. évi ezredéves kiállítás alkalmával ő felsége legmagasabb elismerését fejezte ki Császka Györgynek közreműködéséért. 1900. évi szeptember 21-én, aranyminőségi elismeréssel, a Lipót-rend nagykeresztjével lett kitüntetve. Ezenkívül a pápai Szent Gergely-rend és a jeruzsálemi szent sirrend nagykeresztjese, római gróf, a pápa házi főpapja és trónálló címeket viselte. Tagja volt a Magyar Tudományos Akadémia igazgatóságának, a Magyar Földhitelintézet igazgatóságának és a főrendiház pénzügyi bizottságának. Az év legnagyobb részét Budapesten töltötte. budavári palotájában és csak nagyobb ünnepek alkalmával vagy a nyár folyamán néhány hétre ment le Kalocsára. Egyházmegyeje és uradalmi ügyeit személyesen szeretete végezní. Uradsége alatt többször körutat tett egyházmegyéjében és bőkezűségét a szegények és jótékony intézetek ajdják.

Érsekünk betegsége és halála.

A hetvennyolc éves érseket husvét tájon Kalocsán szélhűdés érte, melyből azonban lassanként felépült s husvét után Budapestre tudott utazni gyógyítása végett. Egy darabig remény volt arra, hogy az érsek teljesen felépül. Szemlátomást erősödött és a nyár elején a budakeszi úton, a Jánoshegy alatt villát bérelt, a hova mindennap korán reggel kikocsizott és az egész napot ott töltötte. Csak estére tért vissza budavári lakására, mely a primási palota mellett van. Zichy Geza gróf palotájában.

A nyár derekán a nyelvén újabb szélhűdés érte az érseket, de ennek hatása is lassanként elmúlt és a mint az érsek jobban lett, újból kikocsizott naponként villájába. Folytatta megszo-

kott életmódját. Hivatalos ügyekkel is foglalkozott, látogatókat fogadott, a kik örömmel látták, hogy az érsek gyógyulófélben van. Kezelő orvosai azonban mind, abban látták az érsek életrejelének fokozatos hanyatlását s hozzátartozóink őszintén kijelentették, hogy a szélhűdés ismétlődése minden percben kiolthatja az agg főpap életét.

Az érsek tegnapelőtt este meghűlésről panaszkodott. Ágyba feküdt. Lázba esett, mely már augusztus 9-én este 38,8 fokra emelkedett. Tegnapp reggel a láz 39,2 fokra szállott és kezelő orvosai Morelli Gusztáv dr. és Hochhalt Károly dr. egyetemi tanár tüdőgyulladásat konstaláltak, mely ma délelőtt rohamosan terjedt. Deli 12 óra körül nagyon elgyöngült az érsek és ettől fogva életreje rohamosan hanyatlott. Délután 5 óra 39 perckor, az utolsó kenet ájtatos felvétele után, meghalt.

Az egész haláltusa alatt az érsek egy kis feszületet tartott a kezében. Utoljára delután 4 órakor hallatta szavát, midőn azt mondta titkárnak, hogy „az aktákat holnap majd aláírom”. Az utolsó kenet felvétele közben néhány pillanatra eszméletre tért és ájtatosan imádkozott, mellét verte és „mea culpa” szavakat sutogott.

Az érsek elhunytáról Zundl Péter kalocsai prépost-kanonok, érseki igazgató és dr. Révay Tibor érseki titkár azonnal táviratilag értesítettek a kalocsai főkáptalant, a pápát, a kabinet-irodát, a főpapi kar és a kormány tagjait. A temetésiránt már ma délelőtt folyamán történt intézkedés. Rómába delután 3 órakor telegrafáltak Merry del Valnak, a pápa ő Szentsege államtitkárnak, hogy kérje a meg akkor haldokló érsek részére a pápai áldást. A Budapesten történő beszentelés után a holttestet Kalocsára viszik és a székesegyházban temetik el nagy gyászompával. A kalocsai főkáptalan holnap választja meg a káptalani helynököt az egyházmegye kormányzására.

Császka a közügyek terén.

Mint a főrendiház tagja már évek óta Császka érsek volt az, aki az uralkodóház tagjainak öröm- vagy gyásznapjain mindig az igaz szívből fakadó érzelm hangján elmon-

nemzeti szabadság symboluma, földi és mennyei hazájának záloga, melybe belejátszik a Mária-kultusz Szt. István öröksége, mintegy összekötő kápos a föld és az ég között. A sokszoros jótétemények pedig, melyeket a szent Szűz közbenjárására ez a büszke nemzet nyer, a kegyhelyek gyakori látása, melyekkel nagy királyaink a szent Szűz tiszteletének adóznak a szeretetnek, a törhetlen vonzalomnak napról-napra egy-egy újabb ékeskedő virágait fakasztják. A rohanó és az elmosódó századok zajában az ősi diesség foszlányait egymásra kapja el az idő, egymásra temeti az évek végtelen mohosodó sírhalmába; mire nemsokára ködbe vész a pogány tradíció ősi emléke, a berkek és a folyamok mentén kialszik az áldozati láng, elhal a táltos éneke, oda lesz az ő vadon költészet, de újabb nemzedekkel népesül be a táj, leng a zászló, forog a kard, békeben és harcban, jó és balsorsban, egy szívből és lélekből felelendül az ének:

„Boldogasszony anyánk, régi nagy pátronánk,
Nagy inségben lévén, így szólít meg hazánk.”

Áldás volt a hazán. A századok véres zivatarjai sokszor szomorú napokat hoztak a nemzetre. Sokszor állott már az örvény szélén, sirt és kesergett a mult romjain, a jelen sivárságán és a jövő kétes bizonytalanságán, sokszor élt égő lángok között, rom, izzók és martalékban olyan volt, mint zord ősszel a korán letarolt táj, de ha felelendült a panasz: „Boldogasszony anyánk” Mária a „kesergők vigasza”, „hazánk patrónája”, miként a Peer-kodex megjegyzi „az

ellenség megnyomorítója”. „a királyok jó tanácsadója”, a magyarok nagyszonya sietett nyihet küldeni fájó sebére. Óseink karddal küzdenek, de a kard mellett sokszor ott volt a rozsafűzér, zászlóinkon és pénzeinken a szent Szűz kepe — ez, egy ezredéven kivonatolva Mária kultusza nemzetünknek.

A Mária-költészet a milyen egyszerű eredményeket létesített a multban, — mert hát honnan kell úgy a történelemnek, mint az irodalom buvárnak egyik-másik költői műfaj, vagy valamely irodalmi irány jövőjéről, becséről és létjogosultságáról kritikát mondani, mint az elért eredményekből, a törekvések indító okaiból és azoknak hatásaiból, mondom ezen elért eredmények bece és ereje alapján a Mária-költészetnek van létjogosultsága, jelene, nemesis hatása és lesz jövője a fásult korok materialisztikus irányában, a napjainkban is divó pongyolaszerű sablonos költészet ellenében. Mert a modern költészet tárgya az általános emberi, a Mária költészeté emberfeletti, az örök igazság, az erény, melynek bece el nem mulik soha. A Mária-költészet nem furdik holdsugarban, hiú, üres, bombasztikus ábrándokat nem táplál, túlterhelt laza, érzéki, mámoros dikiókban nem dicsékedik, az események realizálását nem az emlíri gyarlóságok és korlátolt felfogások kicsiny-ségeben akarja, de a széplőten Szűz tiszta ideál értelmében az égi igazságnak megfelelőleg a tökéletesedés rendje, módja és szabványai szerint. A Mária költészet termékei nem pillanatnyi

dotta a főrendek üdvökivánatait vagy részvétüknek adott kifejezést.

Az uralkodóház tagjaihoz mindig meleg és odaadó szeretet fűzte az érseket, aki különösen József főherceg családjáért iránt viseltetett nagy tisztelettel még szépségi püspöksége óta, amikor a főhercegek gyakran látogattak rezidenciájába. Utolsó sűrűnyű is József Ágost főhercegnek szólt, akit születésnapja alkalmából üdvözölt.

Bár különben nem szerette a politikát, hazafias lelke mégis erős és kitartó tevékenységre ösztönözte a magyarság érdekében. Mint egykor főn Szésszéken, úgy most a régi határvidéki bunyevác falvaiban törekedett előmozdítani a magyarosodás ügyét. Zsabolján, Tiszakálmánfalun, Mosoriban és másuttal templomot, iskolát építtetett és ha buzgóságát, a kormányt is megfelelő módon támogatta volna, ma már teljes győzelemre jutott volna a magyarság ügye e nemzetiségi szempontból jelentős részeken. Az újvidéki templomra és zárdaiskolára 60.000. koronát adott, a mivel szintén hatalmasan segítette a délvidéki magyarosodást.

Szántován, amiért elrendelte, hogy a templomban ugyanannyiszor imádkozzanak magyarul, mint szerbül, a vad bunyevácok valóságos fellázadtak ellene és el is szakadtak az egyháztól. Mikor az érsek leutazott a falujukba, hogy a felbőszült parasztokat lecsendesítse, azok anynyira mentek dühöngésükben, hogy olvasóikkal dobálták meg az érsek főpásztorát. Császka érsek aranyos jószívűnek mégis sikerült annyira lecsillapítania az anyanyelvüket féltő bunyevácokat, hogy jó részük megnyugodva a magyar imádságon, visszatértek egyházukba.

A közügyek terén szerzett érdemei elismerésül a királytól a vaskoronarend első osztályú keresztjét s a Lipót-rend nagykeresztjét, valamint a valóságos belső titkos tanácsosi kinevezést kapta. Ezen kívül Rózsahegy, Szabadka, Újvidék, Zombor, Zenta és Ó-Becse városok díszpolgárjukká választották.

Az érsek jótékonyága.

Kalocsa elhunyt főpásztorának jótékony-

hatásra szánt gyöngyök, nem játszó szappanbuborékok, melyeket a ma szül, a holnap elfű, nem ideig-óráig tartó affectált, csinált érzelmek, nem hatásadásra szánt frázisok és lázongón vibráló kitérések, hanem tiszta eredeti ker. hitigazságok, a melyek voltak és lesznek s a melyeknek épségben maradása fölött a hívő kath. költő jámbor lelkiületén kívül maga örökdiik az örök igazság, a jó Isten.

A mi ezenkívül a Mária-költés és a modern költészet közötti ellentétet illeti, a modern költészet sokszor rideg és ledér, képeinek bizarr színezetével láncokba veri a lelket, elfojtja az agyban a vallásos gondolatot. A Mária-költészet ellenben telve van szeretettel, őszinte melegséggel, nemes érzelmekkel és szt. gondolatokkal. A modern költészet az emberi nem esenevészedtével, az erkölcsök lazultával elfajulhat, sárba fetreng, szelbe kap és erénybe mártja véres gyilkait. Csátát viv az erkölcsi széppel, szembe tűz az erénnyel, a megvadult érzelmek háborgó tengerén a viharadár kéjes örömevel szállong, új hitet hirdet, előnyt nyer és diadalt kovácsol a szép romjain. Mámoros eszméit belopja az ideál szentélyébe, megmérgezi az ártatlan lelkeket, ujong az erény bukásán, hirdeti a szerelmet, megcsalja a hitet, becsapja az ember legszen- tebb jogait, a józan észt diktálta humánus elveit és mintegy ellopott ideált dicsőíti a mámort, hódol a pillanatnyi élvezeteknek, kéjeleg a blazirtságban. A Mária-költészet ellenben a vallás fenséges eszméinek igazságaival megnyugtítja a

gáról e helyen természetesen csak a legáltalánosabb vonásokban számolhatunk be. Jótéményeinek gyakorlásánál ő teljesen magáváv tette a Szentírás jelszavát és akárhányszor csak kerülő utakon vehette híret a nyilvánosság egyegy nagyobb szabású jótéményének.

Mikor utóljára emelte kezét aláírásra, akkor is egy megyéjebeli kántortanítónak kérvényét jegyezte alá, akit rendes szokása szerint, bőkezűen segítézett.

Hogy a szegényeket mennyire szerette, arról élénk fogalmat alkothattak, akik látták, amint az érsek Kalocsán úgy karácsony táján néha 5 fokos hidegben sem restelt a zsebébe nyulni, hogy egy utcai koldusnak odanyujtsa adományát, vagy Pesten látni őt, amint atyai szeretettel beszélgetett néha azzal a huszonhat szegény iskolás fiúval, akiket teljes ellátáson tartott.

De, hogy az érsek nem csupán kisebb arányokban gyakorolta a jótékonyt, hanem nagyon gyakran hozott a legkülönbözőbb kulturális célokra tetemes áldozatokat, arról a napilapoknak is gyakran nyílt alkalmuk megemlékezni, noha az érsek legtöbbször a legnagyobb diszkréció megőrzése mellett gyakorolta a jótékonyt.

Tény az, hogy nagy javadalmiból befolyó összes jövedelmét életében elosztogatta s emiatt gyakran a szó szoros értelmében anyagi zavarokkal küzdött, halálakor pedig egyáltalában nem maradt utána vagyon.

Érsekségének idején kerek három milliót adott jótékony célokra. Fajsz, Csengőd, Vadkert, Homokmégy, Szeremle, Szilágyi, Bácsújfalú, Palánka, Gyulafalva, Omoravica, Cservenka és még vagy tíz község temploma az ő költségen épült, vagy restauráltott. Templomépitkezésre szánt adományai között szerepel a szabadkai Kapisztrán Szent-Jánosról nevezett templomra fizetett 80.000 korona és az ő érseksége alatt épült Topolyán az egyházmegye legnagyobb temploma.

A szerzetesek ügyét is melegen felkarolta. Két új szerzetet telepített le egyházmegyéjében:

leket, elűzi a vihart, a lélek borongását, mely egy közeli romlásnak lehetne okozója.

A Mária-költészetben nincsen levertség és bágyadság, miként a világi költészetben; eszménye az égből való, tárgya nem huzza lefelé a költőt, hanem lelke az égi sugáron a magasba tör, oda a honnan minden kegyelem és vigasz jön, ahol minden szeretet találkozik és a hol minden szenvedő kebel enyhet nyer. És mert tárgya ilyen égi igazság lévén, szokatlan fény ömlik el rajta, ő maga a ragyogás költészet, a polarizált fény gyűpontja, mely körül minden gondolat forog s a melyre minden sugár reflektál. Ő a természet fakadása, a virágok nyílása Jesse törzéből, melyen megnyugszik az Úr lelke, az illatok árja, a kegyelmei országa, a szeretet és a békesség hazája, ragyogó dicsőség, a dicsőség kelő hajnala, a nő tiszteletének birodalma.

Ezek a Mária-költészet előnyei a Mária kath. költők munkáiban. Ilyen esetben, a tények és a szigorú logikai következetesség alapján nemcsak jogunk van a Mária-költészetet a modern költészettel szembeállítani; de kötelességünk a létjogosultság kapcsán neki jövőt biztosítva a modern költészetnél fennebb emelni, eredményeiben és hatásaiban nagyrabecsülni, ápolni, nevelni és fejleszteni.

A Mária-költészetnek van multja, jelene és lesz jövője. A szeplőtelen Szt. Szűz dogmájának kihirdetése után költőink az említett dogmában kellő anyagot találtak a Szt. Szűz tiszteletére és csakhamar megtelik dalosokkal a Szt. Szűz

a kármelitakét s az Isteni Üdvözítőről nevezett női szerzetet Ó-Becsen. Azonkívül Foktőn, Baján, Filipován és más tézenkét községben épített zárdát vagy kibővítette a régii. Érsekszánadon, Zomboron és Nemesnádudvaron a templomot újból festette és alig van egyházmegyéjében község, melynek temploma vagy iskolája ne élvezte volna jótékonyága áldását.

Gyász a vidéken.

A halál beállta után néhány órával mára vidék is értesült a gyászesetről. Legelőször Sfbunya-fürdőn terjedt el a halál híre, ugyanis ott nyaral Majorossy János érseki helynök, akit azonnal értesítettek. Majorossy nyomban vonatra ült, hogy az esetleges intézkedéseket megtehesse. Szabadkáról telefonon tudakozták, hogy a hír megfelel-e a valóságnak.

Különösen nagy részvételt fogadták a halálhírt az elhunyt székhelyén, Kalocsán. Az utcákon csoportosulások támadtak, s szomoruan, könnyező szemmel adták tovább a hírt az emberek, hogy a város jötevő atya kisznevett. Az érseki palotát szinte ostromolják a hívek, hogy szeretett főpásztoruk halálának körülményeiről tudomást szerzhessenek. A gyászhir elterjedése után majdnem valamennyi házra gyászlobogót tettek.

Egyházmegyénkben.

A hogy a halál híre szétterjedt egyházmegyénkben, mindenütt mely szomorúságot keltett, mert senki sem sejtette volt az érsek ilyen gyorsan beálló halálát. Székesegyházunkra már szombat nap folyamán kitézték a gyász lobogót. Székeskáptalunk nevében Fábán Sándor nagyprépost kondolealt Kalocsára — az egyházmegyémet ért nagy veszteség alkalmából.

Apróságok az érsek életéből.

Az elhunyt érsek felsővidéki születésű volt, gyermekkorát is Nyitrán töltötte s így mindvégig idegenszerű volt a kiejtése, bár hazafiság

tiszteletének berke. Az újabb költők, kik e szt. berekbe nemesak kedvvel és animozitással, hanem bizonyos elhivatással és rátermettséggel belépek, az agg Kovács Márkon „a Mária dalok“ érdemes szerzőjén kívül a kath. irodalom két leghatalmasabb nesztora, a kilencven éves Sujánszky és Szabó püspökök, kik felszázados munkásságukkal egymaguk többet tettek a Mária-költészet felvirágoztatásának érdeme körül, mint egy hosszú írói generáció. Ide lehet számítani Pados Jánost, a munkásság delelőjén a korán elhalt Tarkányi Bélát, a Boldogasszony Anyánk és több kiváló Mária-dal híres szerzőjét, a forrongó század tüzes lelkű költőjét Mindszenti Gedeont és iskoláját: Kemenest, Kuthent, Pályt, az erős forma érzéki dramaturgot Váradyt (Ave Mária, Regina coeli), a kiváló technikájú és széles ismerettel bíró Reviczkyt, a civil szentimentális, de merész röptű fiatal poétát Rudnyánszky Gyulát, ki Mária-dalaival nemesak egyéniségét és vallásos érzületét mutatta be, hanem példát szolgáltatott arra, hogy mire képes az emberi szív, ha a köznapiasságon felülemelkedve fensőbb eszméknek és elveknek áll szolgálatába. A legújabb generáció életben lévő tagjai: a veterán Rosty a Szt. Szűz ihletett dalosa, Kalócsay Alán a „Mária-Lant“ szerzője, Lévy, Budai, Gyürki és még többen.

Ezek volnának érdemesebb Mária-költőink napjainkig. Láttuk mint fogják fel a szt. Szűz tiszteletét, érdemeit, miképpen nyilvánul és különödiik el a Mária-költés a modern költészet-

dolgában a legerősebb fajbéli magyartól sem kellett példát vennie. Tótul nem is beszélt szívesen, de a kit kedvelt, rendszeren egy-egy becéző tót szóval szólította meg. Ilyen kedvelt szavajárása volt, a melytől meghitt embereizh intézett, a kiket amiceknő-nak nevezett; a tót képzőjű latin szónak értelme ez: barátcskám! Azok a kanonokjai és papjai tehát, a kiket amiceknő-nak szólított, ennek a nyomán mindig biztossá vették, hogy valami kitüntetés vagy előléptetés éri őket. A kanonokból címzetes püspök, vagy pápai prelátus lett, a plébánosból tiszteletbeli kanonok, vagy pápai kamarás stb. s néha valóságos kanonok is.

A cs. betű iránt való előszerete abban is mutatkozott, hogy főleg szépesi püspök korában minden udvari papjának volt cs. a nevében. Ezekből természetesen legalább kanonok lett, a mit sem a Szepességben, sem Kalocsán paptársak nem irigyelték tőlük, mert Császká rendkívüli jó lelke mellett az érdemet mindig fel tudta ismerni s kellőleg megjutalmazni. Igazságossága példabeszédszerű volt mindkét egyházmegye papsága körében.

*

Kalocsán, a mely város mintaszerű internátusban bővelkedik, Császkának nem sok alapítványi valója maradt. Nagyszerű elődjai, mint Kuny és Haynald milliókat áldoztak ott kulturális célokra. Császka ezért főleg a régi határvizkére fordította figyelmét, s ott magyar nemzeti szempontból nagy csendben sokat tett. Ezért nagy keserűségére vált, a mikor a bácskai sokácok között némi jelei mutatkoztak annak, hogy áttérnek a görög keleti vallásra, a mi kiszámíthatatlan kárára lett volna szépen induló magyarosodásuknak. S ekkor a kalocsai érsek mindent elkövetett, hogy őket megnyugtassa és a mozgalomnak nem is lett valami káros következtése.

től és hogy mi módon folyik be Mária tisztelete a kath. költők munkáiban az erkölcsök nemésítésére, a társadalmi becsületesség és józanság megszilárdítására. Jelenlegi Mária-költészetünkhez volna még pár szónk.

Mária-költészetünk bár az utóbbi évtized alatt rohamos léptekkel haladt, még sem juthatott el azon magaslatra, melyen mint vezerszerpet vivő költészetnek állani kellene. Tömegben az előző időkhez viszonyítva gyarapodott ugyan, de nem értékben és állandó művészen. Az újabbkori termékek hármilyen sikerültek is legyenek, messze mögötte állanak akár a Boldogasszony Anyánk szerzőjének hasonírányú termékeitől, akár Mindszenti életerős költészetétől, akár a Mária-dalok és legendák idevágó ciklusaitól. Olvassa el bárki Boldogasszony Anyánkat, mennyi bánat, mennyi keserűség és mégis mennyi vigasz, öröm és remény van leteve az egyszerű stórfakban. A régi idők emlékei sorra vonulnak el szemünk előtt, a fájdalom hangjában erős tragikai hatás érzik. Most az ősi nagyság, a bánatos mult, majd a reménytelen esaták képe és a levezetés kétes bal-sejtelmé; kívül ellenség dül, belül tüzvész és pártviszály; itt fekély emészt, amott mirigy és szablya szedi áldozatait, itt erkölestelenség ássa a nemzet sírját. A fény mellett az árnyék, a dicsőség mellett a rabszolgaság, a diadalok hosszú sorozata mellett a leveretés különböző változatokban hullámszerűen rajta át. Hanem azért mégis gyönyörűen békít ki a sorssal, az egyes

H I R E K.

— **Lapunk mai száma 10 oldalra terjed.**

— **Személyi hírek.** Dr. Ujfalusi József apátkanonok Kászonjakabfalvára útazott. Tamási Áron és Zomora Dániel kanonok hazakerkeztek.

— **Esküvő.** Reithoffer Jenő főgimnáziumunk jeles tanára ma augusztus hó 14-én tartja esküvőjét Dálnoki Teleky Margit kisasszonnyal Alvincen. Szerencsét és állandó tartós boldogságot kívánunk a szép frigyhez.

— **Nagy Boldogasszony ünnepe.** A magyar nemzet ezen hagyományos szép ünnepe — a keresztény világ Nagy Boldogasszonya vagyis Mariameny-bevitelének napja — a nyáre gyönyörű ünnepe, újból elközelgett hozzánk. Az idén azonban szomorú, nem talált olyan örömben, mint az előző években, mert a hosszú két hónapnál is tovább tartó aszály elpusztította mezei termésünket — a tüzek felemésztették épületeinket, miért iszonyu inségnek nézünk a télre elébe. Hanem azért a templomok ezen napon is megtelnek — talán jobban mint máskor, mert a veszély közel hoz az Istenhez. — az áhitatos hívők ezreivel, a búcsúok meglátogatják a Boldogasszony Szűz kegyhelyeit és bánatosan felesendül a magyar nép zivatáros napjainak hajdani éneke: Boldogasszony Anyánk! — régi nagy pátronánk, nagy inségben lévén, így szólit meg hazánk: Magyarországról, romlott hazánkról, ne feledkezzél el, szegény Magyarokról. — Nyisd meg az egeket sok kiáltásunkra, anyai palástod fordítsd oltalmunkra. — Magyarországról. . . Mi hisszük, hogy a boldogasszony Szűz kérésére kivezet az Úr minket a veszélyből, mert tudjuk: — „Hozzad kiáltottak őseink és minden inségből kiszabadítottad őket, — mert folyton-folyvást vigyázott szemed örökségre oh mindörökké áldott mi asszonyunk — Mária! !”

— **A király születés napja.** Királyunk születése napjának 74-ik évfordulóját augusztus 18-án szokásos kegyelettel ünnepli meg az idén is a magyar nemzet. Az évforduló napján ünnepélyes hálaadó isteni tiszteletet fognak tartani a templomokban, melyekre lelkeskedő pap-

ságunk már meg is hívta a különböző hivatalokat és testületeket. Szekesegyházunkban az ünnepélyes szent misét Fábiani Sándor nagyprépost úr fogja a születés napján mondani.

— **X. Pius pápa koronáztatásának évfordulója.** Augusztus 9-én volt szentesség Atyánk X. Pius pápa koronáztatásának évforduló ünnepe. A nevezetes évfordulót az egész keresztény világon és különösen Rómában — mint lapunknak írják — fényes ünnepségek között ünnepelték meg. És ez annál is inkább természetes, mert X. Pius pápában az Isten egy gondviselerszerű ferfit rendelt az anyaszentegyháznak. Milliök ajkáról röpi fel most és mindig ezért a vagy, a kérés és a halálnak az égre: Tartsd meg Isten Szent Atyánkat, Krisztusnak helytartóját.

— **Szentkatolnai Bakk Endre a Közművelődés szerkesztőjéhez.** Szentkatolnai Bakk Endre Vizakna plebánosa, az országszerte ismert nevezetes archeologus és kiváló történetirő — abból az alkalmából, hogy lapunk a Közművelődés is megemlékezett és örömteljes szívet részt vett az érdemes ferfit áldozó papsága negyven éves jubileumán — ezen sorokat intézte szerkesztőnkhez:

D. a J. Kr!

Nagyérdemű Szerkesztő Úr!

Negyven éves papságom szerény jubileuma alkalmával, drága hazánk igen sok helységéből voltam szerencsés kapni egyesek- és morális testületektől melegen megemlékező s üdvözlő és jót kívánó iratokat. — Hóni lapjaink is szívesek voltak a legcordialisabban megemlékezni s igen lekötelező közleményeket hozni igénytelenségemről.

Mindaz határlalanul jól esett s véghetetlenül lekötelezett. — De hóni lapjaink és journalistáink megemlékezése s üdvívánatai közül nagyon lekötelezett a „Kö z m ű v e l ő d é s” 32-ik számában szíves megemlékezés és üdvívánatai. . . .

Fogadja az igen tisztelt Szerkesztő Úr! nagyon kiemelő és megtisztelő közleményéért s üdvívánataiért a leghálásabb köszönetem kifejezését.

Szíves soráiban s közleményében több volt a jóindulat igénytelenségem iránt, mint részemről az érdem! . . .

De azért azok reám nézve még is nagyértékűek; — mert annak a testületnek (t. i. az erdélyi püsp. egyházmegyei irodalmi társulatnak) nevében voltak hangoztatva, melynek büszkén vallom magamat igénytelen tagjának. S ha eddig érdemeim a „Kö z m ű v e l ő d é s” terén csekélyek is a közelebbi időkben, — de iparkodni fogok szerény tehetségem szerint ez időtől fogva hogy egyes cikkeim s dolgozataimmal a derék lap hasábjain az érdemesek sorába juthassak

A leghálásabb érzellemmel

A nagyérdemű Szerkesztő Úrnak

Vizaknán 1904. aug. 10-kén

lekötelezettje

Bakk Endre

t. b. főesperes-plebános.

— **Nagy idők tanúja.** Hullnak, hullnak, egyre hullnak. B e n k ő Pál nyugalmazott gergykilyénfalvi plebános, t. főesperes, mint lapunknak Kézdivásárhelyről írják — élete 81-ik, lelkes pályájának 60-ik évében f. hó 5-én reggel öt órakor a halotti szentségek áhítatos felvétele után — szülővárosában Kézdivásárhelyen az Urban csendesen elhunyt. A megboldogult nagyon viharos életet élt át, egész sor érdekes adoma és elbeszélés forog személye körül a szabadságharc korából, melyet mint nemzetőr és honvéd százados küzdött végig. — Élet-

versszakok végére hol sírólag, hol szivrendítőleg, hol feljajdulva és kesergőleg a refrénszerűleg oda vetett törökvilági szomorú nóta:

Magyarországról, romlott hazánkról,
Ne feledkezzél el szegény magyarokról!

Tárkányinak ezen költeménye a szt. Szűz tiszteletét a kath. költők felfogásában, a csüggedő és romlott Magyarország reményét az igazságnak oly közvetlenségével és melegevel, anynyira gazdag színekben, változatokban és tartós érzelmekben aposztrofálja, hogy egy kis buzgósággal ezt a költeményt az ifjú Magyarország, az ébredő Mária-költészet himnuszának lehetne nevezni.

De ezzel még nincsen vége. A Mária-költészet a milyen dúsan ontotta sugarait a multban, éper olyan nehéz feladatok várnak reá a jövőben. Ezer éves multunk államalkotó és fentartó tényezői között a kereszténységnek köszönhet legtöbbet a nemzet. Államalkotó tényezőnk a katholicizmus volt, fentartója a Mária-kultusz. Ha e két tényező kölesönös munkája továbbra is tart, lesz a magyar, állani fog Mária országa, virágozni költészet, míg ha elszakad a kapos, elhomályosul az ideál, mely a nemzetet a viharos idők nagy napjaiban és a szt. Szűz tiszteletéhez fűzte és letér ősei dicsőségének utjáról — a Mária-tisztelet utjáról — akkor veszély fenyegeti és szerencsétlenség éri hazánkat.

—ly.

Kepeszedés.

Itt vagyunk a Golgothán, kedves képes pap és kántáramék; én a jó öreg képes pap bácsinak okos tanácsával nem élven, lehúzták a kepemét úgy 40 kalangyával s osporámat ötven koronával, s hol van meg a fa? A helyett kezében van a sok kepefelebbezési okmány, a melyek elintézésre várnak; de elintéztük, mert amiképp megjósoltam, a kérésnek hely adatott s kezdehetjük a képeszedést.

Csakhogymegint baj van; idáig szedhetjük a csürkerthe vagy udvarra, de most a főbíró 10—200 kor. büntetés terhe mellett megtöltötte az épületek közé való rakodást. Futunk közs. bíróhoz, főbíróhoz, alispánhoz s elpanaszoljuk, hogy mi, a kik heteken át szedjük a képét, ki nem mehetünk a mezőre, mert először mi hivatalnokok vagyunk s így otthon kell ülnünk, másodsor azt sem tudjuk, hogy ki, mikor és mennyit hoznak, mekkora asztagot kezdünk? harmadszor be talál egy esős idő, mint rendesen. Istenem! hát akkor egy évi fizetésünk javarészt elveszítjük? Még itthon is baj, hát a lakásunktól távol? De mi lesz a csepléskor is? kire és kibe bizzunk mi akkor? Hány embert kell tartani úgy a beszéd, mint kicséplés? hány ember fog ott vesztogelni, ha téged szegény képespap szólítanak beteghez, keresztelni, avatni, iroda munkára? Mondjátok meg edes képes pap uramék: quo usque tandem?! Nem lehet szavakban, kifejezni amin nekünk át kell mennünk a végtelenségig igazságtalan keperendszer miatt.

Nő de ezen már mit sem lehet segíteni, mert ki van adva a parancs, kivételnek helye nincsen: tessék pap úraméknak is oda hordatni, ahová tetszik, de az épületek közé be ne merészelje az asztagot rakatni, mert így meg úgy lesz a büntetés, sőt még szigorúbban, mint másnál, hiszen ő pap, neki inkább kell tudni a törvényt mint másnak: punctum!

„Tudtára adatik — szól a parancs vasárnap mise után a templom előtt — mindenkinek, hogy jövő kedd, szerda és esütörtökön a képét szedik s aki akkor be nem viszi, szemül köteles bevinni.“

Én nem tudom hová legyek, de ki nem mehetek a mezőre; tehát szedem az udvar közepére s azután lássák a büntető úrak mit esálnak velem. „Tisztelendő úr — szól a nőta — képét hoztak.“ „Jó! megyek.“ „D. a J. Kr.!” „M. Ö. Á.“ „Képét hoztam Tiszt. úr, ha elfogadná.“ „Hogyne János bá, csak tessék lerakni.“ „Nő, én aztán hoztam jó képét, az egész földimen ilyen nem termett, jaj be nehéz kévék, alig bírom“ — asztán nyög keményen — „ezért megérdemlem még a bort is“, — foly tovább a beszéd.

„Fiuk! az aratás ügy legyen, hogy innen vesszük a képét:“ értik a módját s ismerik a „hesselést“; a kévéket úgy kötik s belé annyi gyenge fej van füves részt tesznek, hogy egy kalangyából nem jön ki egy véka szem, de azért még is az előre készített kalangyákból viszi meg a képét.

„Adjon Isten jó napot Tisztelendő úr! meghoztam a képét a javából“; „jól van bátyám, csak rakják le; de jön a megyebíró s titkosan jelenti, hogy nagyon gyenge a hozomány, nem sokat ér. Erre a szegény képes pap oda merészel bandukálni, had lássa ő is. Megnézi. „Úgyan edes N. bácsi, lássa, hogy alig ér valamit.“ „Az elég jó Tiszt. úr!“ „Úgyan-úgyan N. bácsi, hiszen ez csupa fű, meg lehás kévék? „Hát azt is az Isten adta“, szól emelkedettebb hangon. „Úgy-úgy, az Isten adta, de hiszen nekem egy kalangyából 2 véka dukál, ebben pedig egy véka szem sincsen.“ „Ha nincsen, hát tegyen bele,

nekem más nem volt; ha nem tetszik visszaviszem, s majd a mikor még egyszer visszahozom, csak várja.“ Szegény képes pap mit csináljon? ha elviszi többé csakugyan vissza nem jő, s majd végrehajtóval nagy átkozódás és szitkok közt kapjuk meg bérünköt; ha nem viszi el, meg vagyunk esalatra igazságos szolgálatunk mellett. Bemegy nagy szomorúan, bánatos szívvel szegény képes pap szobájába, kezébe veszi breviáriumát s tovább imádkozik: „Deus in adjutorium . . .“ „In Te Domine speravi . . .“

„Tisztelendő úr! képét hoztak!“ „Jól van!“ mondom, „csak rakja le bátran, mert nem érkezem kimenni.“ Tudva levő dolog lévén, hogy ez is a jó kepefizetők közül való. „Én le nem rakom addig, — szól a nőta — míg a plebános úr ki nem jő.“ „Jó nő! hát kimegyek.“ „D. a J. Kr.!” „M. Ö. Á.“ „Képét hozott ügyebátyám!“ „Azt biz’ én plebános úr, de hát engem miért vettek akkora bérre, mikor nekem az egész mezőn csak annyi termett, hogy majdnem mind idehoztam.“ Édes barátom — szólok — én nem tudom, miért rektifikálták magát fél bérre, mert én nem ismerem anyagi helyzetet; ők ismerik magát, foly a beszédünk tovább. Itt újból különféle titulusok közt feldieséri a tanácsot, de benne érti mindig a papot is; s végül kijelenti, hogy neki nyolczad magával nem maradtott annyi, amennyit ide hozott s oly keserves Jeremiadába tör ki, hogy a szegény pap elengedi neki a tavaszt, csak tovább ne sirjon s szabaduljon meg tőle, mert mások jöttek.

És így foly egy hétig, reggeltől estig. 150 ember közül, alig akad 10—15, aki valamely kifogást, gyanúsítást, talán még átkot is ne szórna a fizetés miatt. Egész esztendőn keresztül csendben, jó viszonyban vagyunk hiveinkkel, de a rektifikációtól 2—3 hónapon belül foly a harc és a háború.

Minden nap a szentmise előtt esután ember várakozik a papra, s azok sirnak-rinak a fizetés miatt; mert az egy hónapig tartó képeszedés alkalmával úgy a hogy megviszik a jobbik, de ezutánra marad az úgynevezett „vékáslag“ fizetők és „osporások.“ Ezekkel azután gyűl meg neked te szegény képes pap a dolgod. A menynyi szemes gabonát akkor hoznak, a jó Isten a megmondhatója.

Egyik régi vékával, a másik litterrel fizet. Mikor jó termés van, akkor szemül adja, mikor gyenge, vagyis döltes-lehás, sok a szalma, kevés a szem, akkor kalangyáslag; vagyha teljességgel nem tud gyengét vinni, akkor kis kévét köt, vagy laza viszi, hozzá veri a csür oldalához s így viszi a paphoz, „úgy is jó neki“ s szóval minden furfangot kieszelnek, csakhogymeg csalják az embert.

Beállit a boltba egyik atyafi s azt mondja: „instálnék 3 véka zabot pénzért, de olyan gyécskét né, ne az elejét.“ „Hát ugyan bátya, mondja csak hiszen, minden ember a javacska-jából veszen pénzért, miért veszen maga gyengét?“ „Azért instálom, mert „hajcsák a képét“ s megakarnám adni, nekem ugyan van valami, de az olyan drága jó zab, hogy megtartanám magamnak.“ Hozzák az osporát, hozzák a fát; mennyi furfang, mennyi kérés, mennyi panasz. „Hogy én milyen szegény, milyen öreg stb. vágyok.“ „Két kezem munkájával keresem a kenyéremet.“ Ezt a 33 krajeárt is N. N. tekintetes úr adta Isten nevébe, hogy vigyem meg a papnak a képét.

„Én Isten! én Istenem! — sokszor hangzik a szegény képes pap ajkáról a fájdalom szava — miért hagytál el engem.“ Elmegy az erdőbe, haza hoz egy terű fát, odahaza két felé osszat s kétszer viszi be a papnak 2 évi fabérre s újból csak panasz, hogy neki két kicsi bor-

nyueskája vagyon s mégis fát kell fizetni; de azért darú ökrei vannak.

Nem tudom folytatni Uraim! faj a lelkem, borzad egész valóm azok után, amik történtek s a mik következnek. Mondják meg edes jó Uraim! akár minő állásban legyenek, nem sajnálnak-e bennünket, akik ki vagyunk szolgáltatva a nép önkényének, akik 22 krárért alá vagyunk rendelve mindenkinek, el kell tőrjünk azt a leírhatlan borzasztó állapotot, amit az igazságtalan keperendszer okoz; akik ott ültek önökkel egy padba: talán az első padokban, talán felsőbb intézetekben, — nehogy uraim félre értsen valaki, mert nem az irigység, vagy más valami mondatja ezt, csak azért vetem közbe, hogy tanúbizonyságul hívjam önöket — nem vagyunk-e sajnálatra méltó intelligens végzett emberek? ha igen? velünk együtt kiáltás: kepe megváltás! mikor látjuk meg a te fényes napodat, mert higgyek meg hitéletünk felvirágása részben ettől is függ. Nem a papban van a hiba, ott nincs, s megvallo az is hogy a nében sincs egészen, hanem a kepeben. A nép szegényedik, pusztul, a takarékok gazdagodnak, a lelketlen tagosítás, arányosítás miatt. Elveszítette vagyunkájának javarésztét, elvettek erdejét, sílány a föld, nincs legelő, szűk termés takarmány és gabonában; szegénynek fizetés kell, nincs miből, nincs honnan fát hozzon s akkor előáll a szitók és átok.

Uraim! ez nem csak az én ügyem, ez az összes képes pap és kántorok legszomorubb, legsötétebb, legbántóbb ügye, kérdezzenek ki egyenként és összesen és még szomorúbb képét fogják hallani annak, amit én elakartam mondani; nem taláhnak egyet, aki azt mondaná, hogy én nagytok.

Templomom renovációja alkalmával azt mondja nekem egyik asztalos: „Tudja Uram! mikép átkoztam meg annak a kezét, aki ezeket a padokat összefurkálta?“ „Hogyan?“ kérdém „Miért nem lett belőled képes pap!“ Az oltáraranyozóm nézi a szalma kazalt s így szól hozzám: „Tudja-e plebános úr! min gondolkodom?“ „Tessék kérem megmondani“ „Kár volt — így válaszol — ennyi szalmáért oly sokat tanulni!“ Szomorú valóság uraim! ne tessék nevetni, mert ők végig néztek és hallgatták az én kepezésem szomorú virációt s eme szomorú hallomás adta ajkukra az igaz nyilatkozatot.

Most leteszem a pennámot, mert valóban itt a képeszedés. Édes jó Istenem! adj türelmet mindnyájunknak, hogy a képét valahová beszédhessük, s hogy azután mi történik? azt is megmondhatja a

Szekely.

TANÜGY.

Iskolai értesítők.

A szt. Ferencrendi nővérek nagy-szebeni tan- és nevelőintézetének értesítője az 1903—4. iskolai évről. Közli Dr. Bilinszky Lajos igazgató.

Nem régen kaptuk az egyházmegyénk ezen nagy leánynevelő intézetének értesítőjét, s azt a mint részletesen áttanulmányoztuk, jöleső örömmel tapasztaltuk, hogy minő nagy eredményeket ért el ezen intézet a kath. nőnevelés terén.

Ezért méltán díszret illeti úgy a tevékeny intézeti igazgató — Dr. Bilinszky Lajost, mint az egész működő tanítóit kart, hogy nemesak hangoztatják, hogy „fenkölten gondolkodó, nemesen érző s akarattjuk egész erejével a jót, nemeset és erkölcsöst követő honleányokat akarunk nevelni“, — hanem ezen elvüket a gyakorlatban is érvényesítik és pedig igen szép eredménnyel.

Az intézet övodából, 6 osztályú elemi iskolából, 2 osztályú felsőleány népiskolából és elemi tanítónőképző intézetből áll.

Az övodába jártak 58-an, fiúk s leányok vegyesen, leányiskolai növendék volt 285 és tanítónőképző intézeti növendék 128.

A növendékek túlnyomó része róm. kath., több gör. kel., kevés helv. hitv., ág. evang. és izr. Az általános osztályzat úgy a leányiskolában, mint a tanítónőképző intézetben jó.

A tanítónőképző intézeti növendékeknek van önképzőkörük, van szép könyvtáruk. Rendeztek ünnepélyeket, kirándulásokat, a melyek erkölcs-nemesítő hatást gyakoroltak a növendékekre, s melyek által látókörük szélesbbedett, s tanulmányaikban gyarapodtak.

Nemcsak tudományos nevelés terén ért el szép eredményt ezen intézet, hanem vallásos és hazafias leányokat is igyekezett szárnyai alól kibocsájtani.

Nagy könnyedségükre szolgált a vallásos nevelés terén az intézeti előjáróknak az intézeti kápolna, mely — a mint az értesítőben olvassuk — „képezte minden munkálkodásunk kiinduló pontját s ide térünk vissza azok végzetével is.” A növendékek mindennap szt. misét hallgattak, szombatoként imádkozták a rózsafüzért, részt vettek a Jézus szt. Szíve májusi, októberi ájtosságokon, keresztjáró s Úrnapj körmeneteken, a nagyheti szertartásokon, elvégezték a 4-szeri gyónást, és a négyhéten szt. gyakorlatokat is tartottak.

Hazafias érzésük nyilatkozott a hazafias ünnepélyek tartásában, de különösen a Vízaknán tett kirándulás alkalmával a 48-as hónap emléklátogatásánál.

A test nevelésről is gondoskodott az intézet, a mennyiben lehetővé tette a növendékeknek, hogy a testgyakorlat által testüket edzék, alkalmat nyújtott arra, hogy lehetőleg a szabadban töltsék idejüket és végezzék napi teendőjüket.

Ezeket és ezekhez hasonló szép dolgokat foglal magában röviden elmondva a jó vaskos értesítő, mely rövidesen megismerteti velünk az intézet szellemét és működését, megmutatja, hogy miként lehet a mai korban vallásos és művelt honleányt nevelni, a milyenre a kath. társadalomnak s a magyar hazának nagy szüksége van, kiváltképpen most, a mikor a nőemancipáció hívei olyan leányt nevelnek, a ki lehet minden, csak vallásos és hazafias nem.

A szentferencendi nővérek tan- és nevelő intézete az elmúlt iskolai évben is hivatását a hozzá fűzött szép reményekkel fényesen betöltötte. Adja Isten, hogy a jövőben is így betöltse.

2. A marosvásárhelyi róm. kath. elemi és polgári leányiskola értesítője az 1903—1904-ik iskolai évről. Ez az intézet is szent-ferencendi nővérek vezetése alatt áll, az ő vallásos buzgalomuk és szeretetük készíti elő az életre a jövő keresztény család anyáit. „A társadalmat — írja az értesítő — egy Istenet kereső nemzedékkel kell felfrissíteni”, mit nem akar a modern állami nevelés és ezért irtózunk mi tőle. Maradjon is az csak a zsidóknak. Az intézetnek van szép nagy kápolnája, Mária-kongregációja, önképzője és nagy díszterme. A növendékek száma 276 volt. A jövő tanévben megnyílik az intézettel összefüggő internátus is, melynek felállításai költségeihez püspök urunk, mint egy alkalomkor már Marosvásárhelyről jeleztük, 20,000 koronával járult.

Az erd. róm. kath. Státus főhatósága alatt álló nagyszabedényi róm. kath. Terézárva-ház értesítője az

1903—4. tanévről. Kiadta: Prokuper Sámuel, igazgató.

Jótekonny szellemű és nagylelkű elődeink jószívűségéből táplálkozó intézet évvégi jelentése ez, mely intézet előjáróinak minden törekvése oda irányul, hogy az elhagyott árva gyermekekből, derek, jóra való mesterembereket, kereskedőket és hivatalnokokat neveljenek.

Az intézet tulajdonképeni része az árva-ház, a melynek az elmúlt tanévben — a fizető növendékeket is belészámítva — összesen 188 növendéke volt. Ezek közül 91-en jártak az elemi iskolába, 48-an gimnáziumba, 22-en iparos tanoncok voltak, 22 leány-növendék látogatta a leányiskolát és a tanítónőképző intézetet, külápolaton voltak 6-on; 4 fiú és 2 leány.

A növendékeknek a tanulmányokban való előhaladása kielégítő. Tartottak ünnepélyeket, megültek a karácsony estéjét és a Mária Terezia szobor-alap javára színelőadást rendeztek, a melyről annak idején lapunk is megemlékezett.

A növendékek vallás-erkölcsi nevelésére nagy gondot fordított az intézet, mindennap misét hallgattak, szombatoként elimádkozták a jótévőkért a rózsafüzért, részt vettek a körmeneteken és 4-szer gyóntak.

Van az intézetnek 6 osztályú elemi iskolája, a melybe künlakó tanulók is jártak. 112 volt a tanulók száma.

Külön megemlékezik az értesítő az intézet jótéviről (l. 11. old.) — első sorban kegyelmes főpásztorunkról, — a kik kegyes adományaikkal segítettek az intézetet nemes célja elérésében.

IRODALOM. MŰVÉSZET.

* *A spanyol hősnő vagyis Szerafi Szűz szt. Terézia élete.* Magyaritá Semmer Imre sarutlan karmelita r. áldozár. A kik szeretik a lelki olvasmányok és tudják azoknak értékét mérlegelni, bizonyára lelkes örömmel fogják az egyházi irodalom terén előnyösen ismert fordító művet fogadni. Egy eseményekben gazdag élet, egy Isten szeretetétől tüzes lélek felfolbanásai: ez a spanyol hősnő élete. A sok illusztráció még csak emeli Semmer művének becsét. Azért melegen ajánljuk t. olvasóink figyelmébe. A fot. papység is hasznát veheti. Ára csinos vászonkötésben 2 korona. Áldozároknak erga 2 sacra. Kapható fordítónál Győrött.

A méh ösztöne és a Teremtő. Állatpszichológiai tanulmány. Irta H u d y m a Emil, főgimn. tanár Nagyszombatban. Ára 1 kor. Szerző neve nem ismeretlen. Jól ismeri a szép természetet. Tud lapozni e hieroglifekkel irt könyvben és hívő lelke ráakad minden lapján a Teremtő ujjának nyomaira. Jelen tanulmánya az állatvilágból meríti tárgyát. Feltárja azt a csodás életet, melyet a méh a Teremtőtől nyert ösztön alapján él. Valóban érdekes olvasmány és tanulságos. Hudy ma nem tud száraz lenni. Mindig úgy ir, hogy leköt az olvasó minden figyelmét és érdeklődését. Szak- és nem szakférfiaknak a legmelegebben ajánljuk. Ifjúságunk kezébe is alig adhatnánk jobbat. Kapható szerzőnél és Winter Zsigmond könyvnyomdásznál Nagyszombatban.

— Az *Egyházi Közlöny* (szerkesztéi Geregy József) XVI. évf. 32-ik számának tartalma: Vézérek: Az első évfordulón. — Egyetemes egyház: Vatikáni hírek. — A vaticán s a francia kormány szakítása. — Szent Márk és Marcellian szerepök s szent Damazus sirhelye. — Az „Opera dei Congressi” bajai. — Le Nordez és Geay püspökök ügye. — Jézus legszentebb Szívének temploma a Montmartre-n. — Adatok a Grand Orientről. — Gyermekmentés. — Con-

cordia parvae res cresunt. — Egy évi hittérítés eredménye. — Főpásztori körlevelek. — Időszerű kérdések: Hanuy Ferenc dr., pápai rendeletek a misestipendiumokról. — Rendeletek: A m. kir. igazságügyminiszternek és a m. közoktatásügyi miniszternek rendelete (T. 107/16. I. M. szám). — Társalgó: Tisztaság az Ur házában. (Hozzászólás.) — A hét krónikája. — Irodalom: Korányi Frigyes, Aranyfűst. — Armondo Palicio Valdes, A tudós családja. — Augustz Hodács, Kath. Gebet- und Gesangbuch. — (Holoogus), P. Augustino Lehmkühl S. J., Casus conscientiae ad usum confessoriorum compositi et soluti. — A hét világirodalmából. — Személyi változások, hírek és apróságok. — Memento. — Szerkesztői üzenetek. — Hirdetések. — Melléklet: Sheehan, Delmege Lukács. (XXXI.) Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VIII., Esterházy-utca 15.

* *A szabadkőművelés titkai.* Irta: Nogrady Gyula. Szerző lapunk munkatársa, a kath. hírlapirodalom terén országoszerter ismeretes. Munkájában a szabadkőművelés titkait eles bonckés alá veszi és kiméletlenül rántja le a leplet ezen titkos társulat titkos üzemleiről. Olvasó közönségünk gyorsan szétkapkodta a kiadást és azért a H-ik már sajtó alatt van. Ajánljuk ezt is a t. olvasóink figyelmébe. Kapható Nagyváradon a szerzőnél Szent Anna u. 12. — Ára 2 korona.

* *Az Erd. Róm. Kath. Státus tanárai X. Kongresszusának Évkönyve.* Meghízásból összeállította: Wagner Sándor főgimn. tanár. Az Évkönyv az 1903. ápril 15-én Kézdivásárhelyen lefolyt tanári kongresszusról nyújt hű képet és az ott felolvasott értekezéseket tartalmazza. Ajánljuk az érdekeltek figyelmébe.

* *Nagyasszonyunk szeplőtelen sz. Szívének tisztelete.* Irta Pámer László S. J. Az Immaculata jubileumi évében csak örömmel üdvözölhetjük e művet, melyen a tudós szerző mindent felöl, ami a szt. Szűz szeplőtelen Szívére vonatkozik. Elmondja e tisztelet történetét, kifejti célját, tárgyát. Szól jelvényeiről, értekezik főbb erényeiről. A laikus ép oly lelki hásszonnal és élvezettel olvashatja, mint a ft. papység, mely értekes anyagforrást is bír benne szt. elmékedésekhez és beszédekhez. A csinos kötet (320 l.) kapható szerzőnél Kalocsán (Collegium). Ára 1 kor. 80 fillér.

* *Szűz Mária Virágos Kertjének augusztusi száma* a következő érdekes tartalommal jelent meg: Az Immaculata és a nagy világ; Az Immaculata és Magyarország; mindkettőt Drebitka jezsuita irta s szól bennük az Immaculata tiszteletéről az egész földön és hazánkban. Van benne két kedves elbeszélés: Sajátságos eset. Mária leánya. Dr Vargha Damján Szűz Mária haláláról és temetéséről irt felemelő elmékedést bele. A füzet tartalmát kiegészíti „A szent Szűz tizenkét csillagos koronája”, a szűz Mária tiszteletére alakult „Engesztelő egyesület” ismertetése és végül a „Kronika”.

* *Jézus Szentséges Szívének Hírnöke* augusztusi számában Bangha Béla folytatolagosan irt Jézus Szívének tiszteletéről üdvözülésünkre vonatkozólag; ugyanevak folytatja Somogyi Jenő is elbeszélését „A piros rózsá”-t egy fiatal vértanúról. Kun Lajos ismerteti az Oltári-szentséget az ősidőkben, Bernhard Zs. a japán kereszténység első éveiből mutat be képeket. Teljessé teszik a tartalmat: Jézus Szívének ügyei, Jézus Szívének áldásai s imaapostolkodás havi szándéka augusztusban.

raji adatai: született 1821 február 21-én. Gimnáziumi tanulmányait szülővárosában és Kolozsváron, — a teológiát Gyulafehérváron végezte. Kovács Miklós erdélyi püspök 1845 április 23-án szentelte pappá és még azon évben Marosvásárhelyre kaplannak nevezte ki. Marosvásárhelyről Jobbágytelkére küldték lelkésznek és itt találták a szabadságharc napjait, hol kardot kötvésatába ment küzdeni a haza szabadságáért. A szabadságharc után túri, 1858-ban csikszertadi, 1866-ban deésaknai, 1869-ben kézdíszentkatonai lelkész lett. Kézdíszentkatonáról 1876. március 21-én Gyergyókilyénfalvára helyeztetett át, ahol tisztelői nagy sokaságától körveve ülte meg áldozásága ötven éves jubileumát. Öregsége utolsó napjait visszavonulva Kézdísvásárhelyen töltötte, mindvégig üde szellemi erőben és friss egészségben, sokat tréfálva itt a sorssal és a szenvedéssel, melyből neki bőven kijutott. Temetése e hó 7-én ment végbe Kézdísvásárhely városára, a kerületi papsg és a vidék általános részvéte mellett. — Emléke legyen áldott, nyugalma csendes, — az örök világosság fényeskedjék neki!

— **Az Erdélyi Protestáns Lap — ismét nyakaskodik.** Az erd. ev. ref. egyházkerület hivatalos lapja az Erdélyi Protestáns Lap a zsidók által protestánsoknak szerkesztett Magyar Szó példájára felül a magasba és e címmel: „István napja ismét kísért”, cikket ír és benne protestánsok illő nyakassággal szent István királyunk ünnepe alkalmából megakar vádolni bennünket. Többek közül kiveszi püspök úrnk IX. számú körleveléből ezen mondatot: „Kívánatos volna azonban, hogy szent István napja ne csak a katolikus világ, hanem egyetemesen az egységes magyar nemzet emlékünnepe legyen, melyen vallás és nemzeti különbség nélkül egyesüljünk mindnyájan a hazafias kegyeletben és honpolgári együttérzésben” és így kommentálja:

1. Talán nem is lenne rossz. Talán módját is lehetne ejteni, ha Kézdísvásárhelytől Hajdudorogig minden magyar tudna „diákul”. — Kézdísvásárhelytől Hajdudorogig minden intelligens magyar kath. és magyar protestáns tud talán annyit diákul, mint az Erdélyi Protestáns Lap szerkesztője, hanem ez okvetlenül nem szükséges az örök üdvösségre. Azután:

2. Ha a magyarországi katolikusok „magyarok” lennének és nem „rómaiak”. — Magyarországon a katolikusok mindig voltak olyan jó magyarok és hazafiak, mint protestáns testvéreink, de sohasem voltak abban az értelemben, ahogy azt az Erdélyi Protestáns Lap érti, rómaiak. Bánffyrol, kinél hitványabb magyart nem szült az anyaföld és a Tiszákról, a híres köpenyforgatókról, az osztrák zsoldosokról, a nemzetgyilkosairól, ezekről a nyakas protestánsokról mit tart az Erdélyi Protestáns Lap? Piruljon el szegyelje magát miattuk és hallgasson.

3. „Ha nem lenne a IX. körlevél előtt egy másik, a melyekben már kevesebb a magyar ünnepi hangulat és a róm. kath. híveket pl. inkább a gör. kath. oláh templomba kényszeríti szükségéből, sem mint más „magyar” templomba”. Ha ez így történt volna, a mit pedig kétféleképpen, hogy ilyen értelemben így lenne, nagyon helyes volna, mert szegény és gyalázat kath. embernek olyan templomba betenni a lábát, melynek katedráljáról hitet, önértetét, vallási meggyőződését, egyházi személyeit, buzgóságának tárgyait a leggalább szavakkal és a legotrombább módon szidják, gúnyolják és gyalázzák. Már pedig a protestáns egyház hitének alapja: a t a g a d á s, elve: a g y a n a k o d á s és eszközei: a g y a l á z á s o k. Ezekből született, ezekből él és ezeken is fog szétmállani.

4. „A jó pásztor hű volt a római „szenthez”;

de az egységes magyar nemzeti István királyhoz nem mindig és nem mindenben. — Hogy a jó pásztor a római „szenthez” vagy „az egységes magyar nemzeti István királyhoz” volt-e „mindig és mindenben” hű, azt az igazságos történelem, melynek lapjai mindenek számára nyitva állanak, majd igazságosabban fogja elbírálni, mint a mindenkor és mindenben elfogott Erdélyi Protestáns Lap — és megírja majd azt is, hogy minden érintkező pontot, hol a nemzeti lelkesülés és szeretet kath. és protestáns között vallási különbségnélkül találkozhatott volna ehazában, mindenben és mindenkor — lerontotta, meghúsitotta a protestáns atyafiak: n y a k a s s á g a.

— **Halálozás.** A brassói róm. kath. főgim. tanártestületét szomorú csapás érte. Szeretett kartársa Czinege István volt gimnáziumi igazgató, rendes tanár életének 53-ik, tanárkodásának 29-ik évében hosszas betegség és a haldoklók szentségének ájtata felvétele után folyó hó 5-én Brassóban elhalt.

A megboldogult törhetetlen buzgalommal szolgálta egyházmegyénk kath. oktatása ügyét, egy egész nemezedéket nevelt fel maga körül; kartársi szeretetével, emberbaráti vonalával, általános közbecsülésben álló nemes egyéniségével nagy emléket és sok időre terjedő irt hagyott maga után. Hült teteme f. hó 7-én a mult vasárnap d. u. 4 órakor tartott beszentelés után Fogarásra, szülővárosába szállították, a hol az anyaföldnek adatták át. Jutalmazza meg őt az Úr a menyekben, kinek szent ügyeért annyi lelkedéssel küzdött a földön. R. i. s. p. Az örök világosság fényeskedjék neki!!!

— **A „Kolozsvári Keresztény Munkás Egyesület”** mult héten tartott közgyűlésén — mint lapunknak Kolozsvárról írják, Kiss Menyhért nagy lelkesüléssel elnökül választotta. Gratulálunk.

— **Mulatságok jötekony célra.** A felcsiki tanuló ifjuság a csik-nagyboldogasszonyi oltár-egylet javára Csikkarefalván, 1904. aug. 15 Nagy-Boldogasszony napján a község háza nagytermében Rancz János esp. plebános, Geczó Bela törvényesbíró, Lukács Vilmos és Tompos Mátyás plebános urak védnöksége mellett táncestélyt rendez. Belépő díj: személyjegy 1 kor. 50 fill., családijegy 3 személyjegy 3 kor. Kezdeté fel 8 órakor. Felülfizetéseket köszönettel fogad a rendezőség.

A „Csikszentkirályi tanuló ifjuság” 1904. évi augusztus hó 20-án, Szent-István napján a róm. kath. iskola összes termeiben jötekony célú zártkörű táncestélyt rendez. Belépti díj: személyjegy 1 korona, családijegy 3 személyjegy 2 korona. Kezdeté este 7 $\frac{1}{2}$ órakor. Felülfizetések a jötekony cél érdekében halás köszönettel fogadtatnak. Mindkét helyen a zenét a csikszertadi zenekar szolgáltatja.

A Kézdípolányban szünidőző tanuló ifjuság 1904. augusztus 14-én (vasárnap) az isk. nagytermében a helybeli orgona javára műsorral egybekötött zártkörű táncestélyt rendez, a következő műsorról: Műsor: 1. Nyitány. 2. Szavaló Király Ferenc. 3. Solot énekel: Mihály István. 4. Monologot: ad elő: Szabó Dávid. 5. Szavaló: Gáspár János. 6. Kuruc nótákat játszik: a cigány zenekar. 7. Dialogot adnak elő: Szalló Bela és X. Y.

— **Szoborleleplezés Zalathnán.** A szomorú véget ért Lukács Bélának, Magyarország volt kereskedelmiügyi miniszterének, a párisi világkiállítás kormánybiztosának, a zalathnai Olvasókör kezdeményezésére emlékszobrot állított szülővárosára Zalathna. A szobor, melyet Gárdos Aladár fiatal szobrász mintázott s a budapesti Haraszi-féle ércöntő műhelyben öntöttek bronzba, álló helyzetben örökíti, meg a volt kereskedelmi

minisztert. A szobor leleplezésének ünnepe, ma augusztus hó 14-én ment végbe Zalathnán a következő műsorról. 1. Az ünnepély a Hymnus elénekével kezdődött. 2. Megnyitó beszédet mondott: Dr. Szontagh Adolf főorvos, az emlékmű bizottság elnöke. 3. Ünnepi beszédet tartott: dr. Werner Gyula orsz. képviselő. 4. Emlékbeszédet: Ferenczy István ipari szakiskolai tanár. 5. A Szózat zárta be az ünnepet. Délü egy órakor közébéd volt a Kaszinóban, melyen a Lukács-család és városunkból is nagy intelligens küldöttség vett részt. Mi részünkről örvendünk a szép sikerű ünnepélynek, csak azt sajnáljuk, hogy a tiszta kath. Lukács-családnál a szép programból kifejejtették az: isteni tiszteletet, melyel az ünnepélynek kezdődnie kellett volna.

— **Kérelem a csikszentmiklósi tűzkárosultakért.** Julius hó 21-én délután, 30 család Csikszentmiklóson teljesen harlektalanul maradt. Előbb szárazsággal és marhavéssel surította őket a jó Isten, most pedig széllel erősített lángostort font ellenök. A község fele leégett, a plebánia melléképületei és a kántori lakás megsemmisült. A rökának barlangjai vannak, s ezeknek a szerencsétleneknek nincs hová fejüket lehajtsák, mert meg a kő is elrepedt udvarukon. A gyermek kenyeret és ruhát kér, de nincsen; vízzel eped, de kutjaik összeomlottak. Ezen szerencsétleneknek kérünk alamizsnát. Kétszer ad, a ki hamar ad. Adományokkal 30 családot mentnek meg a kivándorlástól, s Isten jutalmát nyerik érte. A gyűjtő iv a plebániára küldendő. Csikszentmiklós, 1904. augusztus 10-én. Kóródy Mihály plebános. Lázár Ferenc, községi bíró. Kelemen György körjegyző.

— **A kik a Szent Istvánról nevezett erdélyi szent ferencendiek sorába mint rendtagok belepni ohajtának,** keilően felszerelt kérvényeiket folyó hó 26-ig P. Kory Ottó rendtartományi főnök címére Medgyesre (Nagykükküllő m.) küldjék. Az utjonház Miházán van (Marostorda megye) per Marosvásárhely.

— **A kivándorlás.** A „Statistikai Havi Közlemények” legújabb füzeté szerint az idei június hó folyamán a szorosan vett Magyarországon (Fiumével) 5270 utlevelet adtak ki, tehát 3164-el kevesebbet, mint az előző hóban és 4939-el kevesebbet, mint a mult év június havában. Az év elejétől kiadott utlevelek száma az idén 24,704-gyel kevesebb, mint a mult év első hat hónapjában. A kiadott utlevelek tulajdonosainak 406 útítársuk volt. Legtöbb utlevelet váltottak Brassó (452), Szében (401), Zemplén (301), Csik (309), N.-Küküllő (255) és Sáros (223) vármegyékéből és pedig a Királyhágón túl legnagyobb részt romániai, különben pedig amerikai érvényességgel. A törvényhatósági városok közül Budapest székesfővárosban (249), Pancsován (42) és Versecen (28) váltottak legtöbb utlevelet. Az utírany szerinti megoszlásnál első helyen Amerika (2309) áll, utána Románia (1968) és végül Európa általában (1358) következik. Horvát-Szlavonországban 1473 utlevelet adtak ki, 625-tel kevesebbet, mint az előző hóban és 779-el kevesebbet, mint a mult év június havában. A kiadott utlevelek Amerikába való utazásra 504, Bosznia-Hercegovinába 429 és Európába általában 541 személyt jogosítottak.

— **Falvak víz nélkül.** Az óriási nagy szárazság iszonyú rémületbe hozta a szegény nyomorgó községeket. A nap leforrázta terményeiket, kiszivta a kútak vizeit, úgy, hogy Erdély több községében mint tudósítók jeleutik, annyi víz sincsen, mennyi ivásra és az állatok itatására szükséges volna. Bervén már hetekkel ezelőtt

annyira kiszáradtak a kútak, hogy a lakosok kénytelenek más távolabb fekvő községekből ivóvizet szállítani és barmaikat oda hajtani. És ez így van igen sok faluban. Imádkozunk azért, hogy az Isten könyörüdjön meg rajtunk és fordítsa el tőlünk iszonyú ostromait.

— **Működik az adóprés.** A gazdák reményeit tönkre tette a nagy szárazság, széles Magyarország legnagyobb részében szalmát és szomorúságot arattak az emberek. Hanem azért a pénzügyminiszter mégis kiadta a szigorú rendeletet az adók behajtására és így az egyik nagy nyomorúság mellett ott lesz a másik is, a kérelhetetlen szigorú adóprés. A pénzügyigazgatóságok már szigorú rendeletben utasították az alábbi hivatalokat, hogy kerületeikben a törvény értelmében járjanak el, csak ott, hol teljes a nyomor s nincsen senmi vagyon, ott legyenek könyörületes szívvel. Szóval ott nem foglalnak, a hol különben sínesen mit.

— **Tűzek mindenféle.** Hunyad vármegyéből írják, hogy az elmúlt héten Kis-Osztra községben iszonyú tüzvesz pusztított. Több mint 40 ház melléképületekkel esett a tűz martalekáiul és 200 ember lett hajléktalan. — Riskán a tűz 60 házat pusztított el sok takarmánnyal. A kár 60,000 koronát teszen ki. Mult vasárnap A1-vinc — Borberekén az erdő meggyült és óriási területen csaknem az egész héten át égett. Ompolyeáról is jelentenek erdőégetéseket, de a részletekkel még nem vagyunk tisztában.

— **Tenger alatt szerkesztett újság.** Egy amerikai lapból olvassuk, — hogy Colorado városában a napokban egy új lap indult meg. Címe: „Tengeralatti Hírlap” és érdekessége az, hogy egy nagy tenger alatt járó fedélzetén szerkesztik 24 m. mélységre a tenger fenekén. Papirosa tenger zöld. — a nyomás élénk fekete és jellemző, hogy technikai, gépészeti kérdésekről és más újabb találmányokról — mint a többi amerikai lapoknál szokás — nincsen szó benne. Megelegszik azzal, hogy néhány rövid cikkben munkatársai — a hajó kapitányok — és matrózok hősiességét örökíti meg és dicséri.

— **Agyonlőtt vadorzó.** Dévai tudósítónk írja: Mara László főispán és dr. Batta Mihály főispáni titkár, egy vadász kíséretében a Retyeziton elterülő erdőben vadászott, miközben vadorzókra bukkantak. Felszólították őket fegyverük letételére, mire azok rájok löttek. A főispán vadászta szintén lőtt és golyója egy vadorzót talált, ki rögtön összerogyott. A többiek elmenekültek. Mire orvosi segítség érkezett, a vadorzó meghalt. Nevét nem mondta meg. A esendőség kiderítette, hogy az agyonlőtt vadorzó nemesak vadorzással, de rablással is foglalkozott. Az elmenekültek valószínűleg krasszözörényemgyi románok. A nyomozás folyik.

— **A Guillon-fele öröklámpához** egyedül alkalmas, háromszor finomított égő olaj, finom olajból, kristályüveg stb. kapható a legjutányosabban Dokupil Lajos viaszárugyárosnál Nagy-Lévárdon.

— **Ezeréves fák.** Nem mindennapi dolog még a leghosszabb élettartamu fafajoknál sem, hogy egy-egy törzs az ezer esztendőt megérje. Az utazók főjegyzéseiből azonban mégis ismerünk egy néhány ilyen fa Mathuzsálemet. Így például egy angol kutató India belsejében fődőzött fel egy faóriást, amelynek törzsöke 78 láb kerületű. A fát, a melyet a bennszülöttek „Boábámnak” hívnak, az angol utazó ezer esztendősnél is idősebbnek mondja. Van Japánban egy kámfóra, melynek korhadt tőzsében 15 ember egész kényelemmel elfér; ez a fa, a monda szerint Kobodarszi tudós pálcájából sarjadzott, ki a IX-ik században élt. — Az Aet-

na hegyen levő óriás gesztenyefának kerülete 160 láb. — A Sommbában (Lombardia) levő nagy ciprusfa magassága 121 láb: ez jelenleg a világ legfőbb fája; éppen abban az évben ültették el, melyben Krisztus született: sőt egy majlandi krónika azt mondja, hogy Caesar idejéből való. A Wellington-hegy tövében, Tasmániában, egy Eucalyptus magassága 260. törzsökének átmérője pedig 30 láb; ezt tartják a világ legmagasabb fájának. A tölgyfák közt is van több, mely igen nagy és igen régi; így Londonban egy, a windsori sétakerthben levő tölgyfa már Hódító Vilmos korában letezett, — ennek kerülete 38 láb, s kora 1200 évre tehető. — A versaillesi naranesházban egy oly naranesfa áll, melyet 1421-ben ültettek. A sabinumi zárda kertjében van egy naranesfa, melyet még sz. Domokos ültetett 1200-ban. Finale mellett pedig egy olyan, melynek egy ízben, jó termes alkalmával 8000 gyümölése volt. A Wellingtonia Gigantea nevű gyönyörű fa méltán nevezhető a fák királyának; legszebben tenyészik Kaliforniai erdeiben, legtöbbször a Nevada hegységben. Magasságkülönböző: 200—250 láb közt változik, átmérője 10 röl, kérge 12—15 hüvelyk vastag, ágai épp úgy, mint a borókafenyőé, vagy mint a ciprusfáé lehajlók, s valamennyit fenyőtobozféle esíng rajtok. — Nemrég egy ily fát kivágtak s kergét 21 lábnyi magasságban hehantották és ebből egy olyan szobát készítettek, amelyben 150 gyermek fert el egész kényelemmel. Ez a szoba Londonban közszemlélere volt kitéve. Ezek az ősi külföldi példányokon kívül itthon, hazánkban is igen sok nagyon régi fát ismerünk, amelyek ha nem is ezerévesek, de már szintén több század letűnését látták.

— **A biztosítási ügyletek és a vasárnapi munkaszünet.** A belügyminiszter az ország összes törvényhatóságaihoz körrendelet intézett, melyben az olyan ipari és kereskedelmi üzletek tulajdonosai, akik biztosítási ügyletekkel is foglalkoznak, az ilyen ügyleteknek vasárnapon való megkötetésétől eltűnt. A miniszter kimondja, hogy azok a kereskedők, akik e rendelet ellen vétének, 1891. XVI. t.-cz. 6. §-a alapján kihágásért megbüntetendők.

— **Siket-néma gyermekek felvétele.** A siketnémák budapesti áll. főiskolájába (VIII. Mosonyi-utca 8. sz.) vallás-, nemzeti és nemre való tekintet nélkül oly 7 éven felüli és 10 éven aluli siketnémák vétetnek fel, kiknek a siketségen s az abból származó némaságon kívül más feltűnőbb testi, vagy szellemi fogyatkozásuk nincsen. A növendékeket az iskola igazgatóságának javaslatára a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr veszi fel; azért a felvétel iránti kérvények a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úrhoz intézve közvetlenül az iskola igazgatóságának a címére küldendők be. A felvétel iránti kérvényhez a következők melléletek csatolandók: a) keresztlevél, vagy anyakönyvi kivonat; b) a gyermek némaságát és ép elméjét igazoló orvosi bizonyítvány; c) himlőoltási bizonyítvány; d) hatóság ki mutatás a családi és birtokállapotról (esetleg szegénységi bizonyítvány is); e) hiteles nyilatkozat arról, hogy a szülők az eltartási összeget egészben, vagy részben (utóbbi esetben évi hány koronát?) hajlandók fizetni? A b) és d) melléletekhez az igazgatóság által díjtalanul küldendő nyomtatvány űrlapok használandók, melyek közül az orvosi véleményt tisztí orrossal, a családi és birtokállapotról szóló kimutatást pedig a községi előjárósággal kell kitölteni. A növendékek ezidő szerint még kivétel nélkül künnlakók. A vidékiek lakás és teljes ellátásra az intézet közel-

ben levő megbízható és jóhírű családoknál helyeztetnek el. Az elhelyezést a szülők kívánságára az igazgatóság eszközözi és gondoskodik az eltartó családok kellő ellenőrzéséről. Az eltartási díj egy-egy növendékért havi 20—24 koronára, mely összeg előleges havi részletekben az igazgatóságnál fizetendő le. Szegénységi bizonyítvánnyal ellátott gyermekeknek eltartási segélyt első sorban illetőségi községükhöz, másodsorban a miniszter úrhoz kell folyómodni. Tandíjat a növendékek nem fizetnek. Az iskolától kapott tankönyvek, író-, rajz- és kézimunkaeszközöket, valamint kézimunkanyagért azonban évenként minden növendék 20 koronát tartozik fizetni, mely összeg egyszerre a beiratás alkalmával, vagy 2 egyenlő részletben u. m. szept. és január hónapban szedetik be az igazgatóság által. A taneszközdíj fizetése aul senki sem menthető fel. A felvételt nyert növendékek tisztességes és kellő mennyiségű ruházatáról a szülők tartoznak gondoskodni. Budapesten, 1904. aug. hóban. Klis Lajos, igazgató-tanár.

— **Jubileumi zarándoklat Mária-Cellbe.** Mint minden évben, úgy az idén is bucsujáró menet indul Esztergomból a nagy „Mária-Cell” kegyhelyre, Stájerországba. A bucsujáró menetet töb lelkész kíséri. A zarándoklat úti-terve szerint szeptember 3-án esti 8 órakor gyülekeznek a bucsujárók esztergomi plebánia-templomban, hol szent áldásban részesülnek. Ezután indulás a bécsi hajóval 1/211 órakor. Szeptember 4-én délután 1/25 órakor megérkezés Bécsbe és a város egy részének megszemlélése után a hűvek a hajón nyugalomra térhetnek. Szeptember 5-én reggel ünnepélyes szent misét hallgatnak a szent János templomban (Prater-Strasse), majd megtekinthetik a szent István és szent Anna templomokat, mely utóbbiban szent Anna jobbkeze őriztetik. Ezután következik a cs. és kir. családi sírholt megtekintése, hol Erzsébet királynéknak sírjánál imádsággal rójják le kegyeüket. Ezután megtekinthetik a bucsujárók Bécs vezettségseit. Délután 1/23 órakor indulás Bécsből a keleti pályaudvarból Szt.-Pölten, Lilienfelden keresztül Lebenroth-ba, hol az éjszakát töltik. Szeptember 6-án reggel 1/25 órakor ünnepélyes szent mise, ezután a bucsujárómenet keresztül vonul Tünnitz, Siebenbründ és Annahegyen, itt déli szünet; 1 órakor: ünnepélyes felvonulás a Joachim-hegy, József-hegy, Mielebach, és Szt.-Sebstenyén keresztül Mária-Cell-be a papság ünnepélyes kísérete mellett a szent ájtatosság elvégzése után a bucsujárók a részükre fentartott éjjeli szállásra térnek. Szeptember 7-én a bucsujárók szent gyónást és áldozást vesznek, reggeli 7 órakor pedig a kinstárba szent misét hallgatnak, ezután megtekinthetik a felhalmozott kincseket. Délután 1 órakor a bucsujárók felvonulnak a szent kúthoz és kálváriához, 4 órakor megtekinthetik az ugnevezett „Ursprung”-ot; esti 7 órakor fáklýsmenthen körüljárják a templom a a szent Szűz születésének tisztelétére, mire az éji nyugalom veszi kezdetét. Szeptember 8-án minden bucsujáró magánajátosságát végezheti. Szeptember 9-én reggel szent mise, majd a papság kísérete mellett ünnepélyes felvonulás a kernhofi pályaudvarra, mely 5 óra alatt éretik el; 1/21 órakor indulás Kernhofból, 6 óra 25 perc kor érkezés Bécsbe, hol a bucsujárók a hajón nyugalomra térhetnek. Szeptember 10-én reggel 7 órakor indulás Bécsből, délután 1/26 órakor érkezés Esztergomba, itt ünnepélyes bevonulás a plebánia templomba. Utazási költség oda és vissza: III. osztály 6 frt. 10 éven aluli gyermekeknek 4 frt. II. osztály oda és vissza 9 frt 50 kr. Budapestről III. osztály 6 frt. 80 kr. Felszállás a hajóra szeptember 3-án este 6 órakor Petőfi- és Bomba-téren. Beművelődési bizottságunk

hogyan az esztergomi Mária-Celli menethez tartoznak, akkor jegynélkül becsátatnak a hajóra és a hajón történik a fizetés. Váeról III. osztály 6 frt. 70 kr. Piszke III. osztály 6 frt. Komárom III. osztály 5 frt. 80 kr. Gönyő III. osztály 5 frt. 70 kr. A kik az utat Tafernből Mária-Cellig és innen Kernhofig kocsin óhajták megtenni, 4 frt. 40 kr.-ral többet fizetnek, előre kell jelentkezni a kocsis rendelés végett. Az utazás alatt, az utasokat máhakoési kísérő. Jelentkezni lehet és egyttal bővebb felvilágosítás kapható: Kaiser Józsefnél, a bucsújárómenet vezetőjénél Esztergomban.

— **Nagy emberek származása.** Nagyon sok ember lett már más, mint aminek készült, olyan is sűrűn akad, aki sok mindennek készült és semmi sem lett belőle, itt azokról esik szó, akikből nemcsak más, hanem több is lett, mint ami lett volna belőlük, ha az eredeti mesterségükönél maradnak. Derfflinger, a híres német lovas generális még tizenöt éves korában is szabólegény volt, a mi nem épen huszáros foglalkozás. Menesikoff pástétomsütőből lett híres orosz diplomatává, Duval, a nagy régiség-tudós, mint esordásbojtár, indult neki pályájának. Ruyter tanitónak készült, aztán matroz lett és mint admirális halt meg. Schiller orvos volt, de tudvalevő, hogy orvos lett belőle. Sir Henry Heveloe, a világhírű angol hadvezér ügyvéd volt és egy rövid ideig folytatta is ezt a mesterséget. Linné Károly „a természetrajz atyja”, a legnagyobb botanikus, a becsületesség susztermesetiséget tanulta, Herschel Vilmos, mint német

muzsikás kezdte a pályáját és mint világhírű angol csillagász halt meg. Kerner asztalos inasságon kezdte, cukrászlegényesen folytatta, végzetül pedig orvos és költő lett belőle. Uhland Lajos ügyvéd volt, mielőtt a német irodalom professzora lett volna, Munkácsi Mihály tudvalevőleg asztaloslegényből lett világhírű festőművész, hogy hány nagy színművész készült fiatal korában másnak, azzal meg egy egész könyvet lehetne megtölteni.

— **Tisztelettel kérjük azon társulati tagokat és előfizetőinket, kik a múlt, valamint a jelen évről hátralelkben vannak, hogy tagsági illetőleg előfizetési díjaikat mielőbb ki egyenlíteni sziveskedjenek, nehogy a lap szétküldeésében akadály merüljön fel.**

Apró hírek.

— **A johannesburgi** bányákban 300 ezer lada löport használnak el évente.

— **Az emberi haj** és szakal nyáron gyorsabban nő mint télen.

— **A világon** több acélt használnak el íróttól gyártásra, mint kard és puskák készítésre.

— **Berlinben** átlag 300 örülltel több van évről-évre.

— **Egy jól** megtermett struc átlag 2500 dollár értékű tollat szolgáltat.

— **Londonban** szombat napon több tüzeset fordul elő, mint a hét összes napján.

— **A párisi** orvosok olyan annyira veszélyesnek tartják, hogy Franciaországban az életbiztosító intézetek nem veszik fel az olyan egyéneket, kik festik a hajukat.

— **Angliában** kétezzer millió szivart fogyasztanak el évente.

— **A világon** minden percben születik és

meghal valaki — és így a születések nem mulják felül a halálozásokat.

— **A gyilkos** kez által kioltott életek száma Oroszországban 2740, Oroszországban 2400 és Spanyolországban 1675.

— **A maramarosi** sóbányában a bécsi szent István templom mintájára készült torony és templom képes lenne Európának ezer évi sószükségletét fedezni.

— **A toll** készítésére 3000 nőt alkalmaznak Lodonban, csaknem kétszer annyit, mint férfit.

— **A házi** légynek több mint 48 fajtáját különböztetik meg a tudósok.

— **A Ganges** folyó háromszor nagyobb, a Misszissippifolyó háromszor olyan, mint a Ganges és az Amazon folyó kétszer akkora, mint a Misszissippifolyó.

— **Budapest** és Berlinben vannak irodák, melyek az orosz-japán háborúról a szerint adnak ki sürgönyöket, mint az ember japán vagy orosz barát.

— **Közelebről** egy japán diplomata így nyilatkozott: Ha Oroszországgal szemben győzünk, veszve vagyunk. — ha pedig Oroszország győz le minket, tisztesen el vagyunk veszve, — mert országunk száz év múlva sem lesz képes csak az eddig felmerült háború költségeit is fedezni.

A szerkesztő üzenete.

L. J. Torda. A kért lapszámot már elküldöttük. Érdeklődés, szeretet, remény és lelkesülés mindenben. Ohajának, a mennyiben lehetséges lesz és töltünk telik, igazságtunk mindenben eleget tenni.

Szerkesztésért felelős Kopatz Gergely.

Pályázat.

— **A dicsőszenzmártoni** róm. kath. kántori állás megüresedett, melyre pályázat hirdetik.

Javadalma: 1. Évi 1000 korona fizetés, havi előleges részletekben. 2. Mise alapítványi kamat és stola 100 kor. 3. Természetbeni lakás (3 szoba, konyha, kamra, pince) és 464□-öl veteményes kert.

A helybeli állami polg. fiú és polg. leány iskoláknál, ha az énektanításra ajánljózik, megbízás esetén évi 500 kor. fizetletdíj.

Kötelme: A kántori teendők pontos, lelkiismeretes végzése és a templomi énekkar tanítása, vezetése.

Próba éneklési határnap: Augusztus hó 28—31-ik napja.

A felszerelt kérvények a dicsőszenzmártoni róm. kath. pleb. hivatalhoz címezve szeptember hó 1-ig elfogadtnak.

Dicsőszenzmárton, 1904. aug. 8.

Dr. Szabó Mihály
kir. tanfelfelgyelő gondnok.

Puskás Gergely
pleb. egyháztanács elnöke.

ÉRTESÍTÉS.

Az alulírott nál (Kecskemét XI. ker., 223. sz.) kapható **Dr. Bellesheim Alfonz**

SZENTEK ÉLETE (Szentek követése)

c. hírneves munkája. A közel 800 oldalra terjedő vastos művet egész vászon díszkötésben néhány napig még csekély készletem tart **12** kor. helyett **3** koronáért küldeni kész vagyok.

Kecskemét, 1904. aug. hó.

Kontz János.

Pályázat.

Az erdélyi püspöki uradalomban a megüresedett

erdőtisztai állásra

pályázat nyíltatik. Ezen erdőtiszt kezelése alatt fog állani az erdélyi püspöki uradalomnak Alsó-Fehérvármegyében fekvő mintegy 11.000 hold kiterjedésű erdősege s egyttal hivatalos kötelessége leendő az urbéri elkülönítések folytán az uradalomnak jutott mintegy 3000 hold erdősegről a rendszeres üzemtervet megkészíteni. Ezen állás elnyeréséért csak oly elsőrangú egyének pályázhatnak, kik: 1. római katolikusok, 2. fedhelten előéletűek, 3. Az erdőakadémia tanfolyamot jó sikerrel bevégezték, az erdészeti államvizsgát letették, belföldön s legalább 4—5 évről, főképp erdőrendezési szolgálatról szóló bizonyítványt mutatnak föl. A végzett tanulmányokról, az államvizsgáról és eddigi hivatalos működésükről szóló hiteles bizonyítványokkal felszerelt, keresztlevéllal s a szolgálathoz megkívántató ép erős testalkatról szóló bizonyítványokkal ellátott és sajátkezűleg irt folyamodványok legkésőbb **augusztus 22-ig** küldendők be. Az állomás legkésőbb október 1-én elfoglalandó. Ezen álláshoz a következő járandóságok vannak köte: 1. kézpénzfizetés 1600 korona, 2. 2 darab tehéntartásra 320 korona, 3. 10% jutalék a tiszta jövedelem után, 4. 4Sm³ tűzifa, 5. természetbeni lakás kerttel Gyulafehérvárott, 6. 6 hektóliter bor, 7. szolgálati fogat.

Gyulafehérvárott, 1904. július hó 20-án.

Jószágigazgatóság.

SZŐLŐLUGAST

ültessünk minden ház mellé és kertjeinkben föld- és homoktalajon.

Erre azonban nem minden szőlőfaj alkalmas, bár kuszó természetű) mert nagyobb része ha meg-nő is, termést nem hoz, ezért sokan nem értek el eredményt eddig. — hol lugasnak alkalmas fajokat ültettek, azok bőven ellátják házukat az egész szőlőérés idején a legkitünőbb muskataly és más édes szőlőkkel.

A szőlő hazánkban mindenütt megterem s nincsen oly ház, melynek fala mellett a legesekélyebb gondozással felnevelhető nem volna, ezenkívül más épületeknek, kerteknek, kerítéseknek stb. a legremekebb díszé, anélkül, hogy legkevesebb helyet is elfoglalna az egyébre használható részekből. Ez a legháladatosabb gyümölcs, mert minden évben terem.

A fajok ismertetésére vonatkozó, színes fénynyomatu katelógus hárkinek ingyen és bérmentve küldetik meg, aki címét egy levelezőlapon tudatja.

Czím: Ermeleki első szőlőültvénytelep Nagy-Kagya, Székelyhid., u. p.

A kinek

eladó **birtoka** van, vagy a ki **birtokot** venni szándékozik, vagy ha eladásra szánt

könyvtára, irodalmi műve, zene eszköze, festménye, régi könyve, olajfestésű képje, szobra,

fegyvere, régi pénze, ékszere, butora, háztartási, gazdasági és más eszköze

van, az hirdessen a **KÖZMŰVELŐDÉS**-ben, mely lap a felsoroltak iránt érdeklődő közönség körében igen nagy számban forog közkézen.

A Dr. SCHMIDT fő-örzs és tisztí-örvs-féle

FÜLÖLAJ

gyógyít időszkas süketséget, fül-fájást, fül-és nagyothallást, meg idült esetekben is. Egyedül kapható üvegje 2 frt a

Dr. ROTSHNEK EMIL
gyógyszertárában. DEBRECZEN.

Hirdetések jutányos árban felvételnek e lap kiadóhivatalában.

Nyavalyatörés!

Ki nyavalyatörés, göres és más ideges állapotban szenved, kérjen iratot, ingyen és bérmentve kapható a szabd. Hattuy gyógyszerár által Majna Frankfurt.

ANGSTER JÓZSEF és FIA

pécsi, kalocsai, győri és kassai székesegyházak orgona-építője. **Orgona és harmonium-gyár**

PÉCSETT.

Alapítottatt 1867.

Két arany, egy ezüst és egy nagy milleniumi **éremmel** kitüntetve.

Ajánljuk kitünő hangu és erős szerkezetű **crescendo orgonáinkat.** — Különösen a legújabb **légnymatu** (pneumatical) rendszer szerint épült orgonáinkat, melyek a rendkívül könnyű játékmód és registrálás mellett még azon nagy előnnyel is bírnak, hogy a **templom nedvessége** nines befolyással reájuk.

Legjobban bizonyítja műveink jóságát, hogy üzletünkben 450-nél több **uj orgona mű** került ki.

Raktáron kitünő hangu **harmoniumok minden nagyságban** (155 koronától 1000 kor.-ig).

Mindennemű **javításokat, hangolásokat és átépítéseket** olesön elvállalunk.

Árjegyzéket kívánatra ingyen küldünk.

Sürgöny: Blaskovits Sokszorososan kitüntetve.

TEMLOM FESTÉS.

Első országos műfészeti és iparművészeti intézet Alapítottatt 1887-ben

Olajba oltárkép

BLASKOVITS BÁTORI MIHÁLY

Szabadka, VII. kerület, Erdő-sor 66. szám.

A főt. papságnak biboros hercegprimás úr ő eminenciája 67,898. szám allatt és Tolna Festetich Tasziló gróf úr ő nagyméltósága által ajánlv. Az oktatást ő nagyméltósága Császka Gy. kalocsai érsek úr nagylelkű aldozatkészsége folytán olaszországi műfésztek és műmárványozóktól nyertem

Templomfésztek stilszerint, gipsz-márvány (stucco), kereszték aranyozása állvány nélkül. Templommeszelés eső által le nem mosható. **Oltárképek festése művész ki vitelben bámulatos olcsón.** Szegőnyebb egyházaknak 25% engedmény! **Elismerő nyilatkozatok rendelkezésre bocsájtatnak**

	magas cntm.	50	70	90	100	125	160	180	220
	korona	25.—	40.—	55.—	70.—	100.—	125.—	170.—	200.—
Egy életnagyságú arckép, mert örök beese van és egyszersmind szobadisz. továbbá előnyös nász-, név- és születésnapj. vagy egyéb alkalmi és ünnepi ajándéku szolgál. — Ezeket az arcképeket bármilyen beküldött fénykép után a legfinomabl. ki vitelben készitem e									
	Nagysága	25×32	35×45	55×65	65×80	75×110	85×125	100×150	
		18	25	40	55	95	120	180	
Poichromozott fa-szobrok, aranyozott széll	magas cntm.	50	70	90	120	140	150	160	170
	korona	30.—	40.—	50.—	100.—	135.—	150.—	170.—	185.—
									200
									300.—